

”Jag var tvungen att tappa greppet om allt”

Kristian Stålne är lektor i byggnadsteknik vid Malmö universitet och en av dem i Sverige som ägnar sig åt vuxenutvecklingens teorier. Foto: Emma-Sofia Olsson

Kristian Stålne fick en kris när han inte blev klar med sin doktorsavhandling. I dag ser han hur det hängde ihop med mentala utvecklingsstadier efter ungdomsåren. I boken ”Vuxen men inte färdig” utvecklar han teorin om mognad i olika stadier.

[Agneta Lagercrantz](#)

Publicerad 2019-07-28

”Jag var tvungen att tappa greppet om allt”

Kristian Stålne valde ett av de mest krävande ämnena på universitetet – teknisk fysik. Klarade kurserna galant och sporrades av att vara bäst. När han fick chans att bli doktorand och bygga avancerade materialmodeller inom hållfasthetsläran hakade han på och fortsatte av bara farten.

Men efter fem år hade hans världsbild kring en akademisk karriär ruckats. Han kämpade fortfarande med avhandlingen och förstod inte varför han var så oinspirerad. ”Jag presterade allt sämre och lyckades allt sämre varvid självförtroende fortsatte att sjunka” skriver han i boken *Vuxen men inte färdig – stadier i komplexitet och mening* (Fabricius resurs 2018).

– Doktorerandet gick kasst och jag var tvungen att bygga upp något nytt, säger Kristian när vi samtalar via videolänk.

Numera kan han beskriva vad som hände honom med termer som hör till olika teorier om vuxenutveckling: Han satt fast i en fas som kopplar självbilden till karriär och prestation. Fast

det förstod han inte då. I dag tänker han att de jobbiga åren var själva övergångsfasen till ett mer självständigt utvecklingsstadium.

Kristian Stålne är lektor i byggnadsteknik vid Malmö universitet och en av dem i Sverige som ägnar sig åt vuxenutvecklingens teorier. I grunden handlar de om att vi efter 20-årsåldern får en gradvis ökad förmåga att se oss själva och världen utifrån och förstå att våra perspektiv och tolkningar bara är just tolkningar. Forskningen om vuxenutveckling har två huvudspår – ett mer individfokuserat och psykologiskt, byggt på Robert Kegans teori (se gårdagens artikel), ett mer inriktat på komplext tänkande. Professionellt har Kristian Stålne mest ägnat sig åt det senare.

– Men personligen dras jag mer till de teorier som handlar om hela människan. De tar hänsyn också till hur vi kan sitta fast i saker emotionellt, säger han.

För Kristian Stålne började intresset för vuxenutveckling kring kampen med doktorsavhandlingen i början av 00-talet. Några år tidigare hade han, likt de flesta av oss i sena tonåren, lämnat gruppidentiteten och fått en rejäl skjuts till den mer självständiga fasen genom att börja plugga i Lund. Att byta hemort innebär automatiskt att man måste börja på ny kula i många sociala relationer, konstaterar han, och ju fler nätverk, desto mer kan man se sig själv som individ.

– Steget hände ganska plötsligt. Jag lösgjorde mig och klippte navelsträngen. Och utbildningen gick bra, där kunde jag knyta självbilden till prestationerna.

Kristian Stålnes intresse för vuxenutveckling väcktes kring kampen med doktorsavhandlingen i början av 00-talet Foto: Emma-Sofia Olsson

När prestationer är det som ger oss en känsla av mening hör vi till det expertorienterade stadiet, ett av de vanligaste i västvärlden. Man vill uppnå resultat, göra karriär, punkt slut, enligt Kristian Stålne. De försök som har gjorts för att beräkna hur den vuxna befolkningen

fördelas över de olika stadierna visar att knappt 40 procent befinner sig här. På nästa nivå, då man är mer självbestämmande, finns högst var tredje vuxen.

Det var i skiftet mellan dessa stadier som Kristian Stålne strandade under doktorerandet, menar han. Han, som aldrig hade haft svårt att prestera och aldrig haft bristande självförtroende, hittade inget i det akademiska som kändes meningsfullt längre.

– Det var tre år av rent jäkla stökande. Det fanns massor bra argument för att bli klar med doktorsavhandlingen men jag gick inte igång och visste fortfarande inte vart jag skulle i livet. Jag fick inte ihop det.

Först när hans blivande fru, och sedermera mamman till hans två barn, sa ”Jag älskar dig ändå” fick han syn på avgrunden som hade uppstått inom honom mellan självförtroende och självkänsla. Kristian hade kopplat sitt värde som människa till vad han presterade. Insikten hade sådan inverkan på honom att han riktade samma nyfikenhet mot den inre, psykologiska världen som han tidigare hade gjort mot den yttre, fysikaliska. ”Om det var tillfredsställande att lösa ett vanligt fysik- eller matteproblem, var det inget mot den energi jag fick av min nya insikt”, förklarar han.

Kristian Stålnes bok ”Vuxen men inte färdig”. Foto: Emma-Sofia Olsson

Den gav honom samtidigt svar på varför det hade varit sånt kaos inombords: idealet om strävsamhet och produktivitet var inte längre hans drivkraft. För att riktigt ”gå igång” skulle det som han ville förverkliga samtidigt kunna bidra till samhället.

– För att gå till den mer självständiga fasen behöver jag göra två delsteg: sluta se mig som ’jag är den som lever upp till andras förväntningar på mig’ och ta ansvar för min egen utveckling och självbild. Men där finns ytterligare en aspekt – det ansvaret ska jag samtidigt kunna koordinera med arbetsplatsens och samhällets värderingar, något som ger mig känslan av en större utveckling än bara min egen.

I den här fasen, som Kristian Stålne ömsom kallar självförfattande, ömsom självbestämmande, drivs man inte längre av att prestera, göra karriär och ha rätt. Här blir man medveten också om andras perspektiv. Man har stabila värderingar som står i samklang med en ideologi eller den organisation man jobbar för. Man är samhällets stöttepelare – rådande normer är också ens egna, vilket gör att man bidrar till att upprätthålla institutioner och andra ordningar.

– Det moderna livet kräver att vi tar ansvar för vår egen hälsa, våra studier och vår utveckling. Att vi inte fastnar i spelberoende, sms-lån och destruktiva relationer. Mycket av samhällets stödfunktioner är menade att främja den här sortens självbestämmande, men det synsättet ger *inte* någon djupgående förändring, säger Kristian Stålne och tänker på de högre utvecklingsstadier som uppskattningsvis 15-20 procent av de vuxna i västerländska kulturer befinner sig i.

– Steget från det expertorienterade till det självbestämmande stadiet var en omvandling för min identitet, förklarar han. Min självbild och hur jag såg på världen förändrades i grunden. Jag var tvungen att tappa greppet om allt för att komma dit.

– Det moderna livet kräver att vi tar ansvar för vår egen hälsa, våra studier och vår utveckling. Att vi inte fastnar i spelberoende, sms-lån och destruktiva relationer. Foto: Emma-Sofia Olsson

På vilket stadium är du nu?

– Hmm, en laddad fråga. Det uppstår så lätt en tävling som gör att man knyter egot till var man befinner sig i utvecklingen. Men utan att ha gjort något test är jag övertygad om att de

förändringar som jag har gått igenom är typiska för vad som händer på väg till ett högre stadium.

Här handlar det om att inte bara ställa sig utanför sitt eget perspektiv, utan också kunna integrera motsatta tolkningar. Här står det helt klart, enligt Kristian Stålne's erfarenhet, att ingenting är säkert. Ingen fast mark under fötterna vad gäller förståelsen av sig själv och världen. Det är som om mattan rycks undan *igen*.

– Här upplever man en stabilitet i det instabila – ja, det är verkligen sant att det inte finns något säkert att stå på. Förändring är normalt. Utveckling kan innebära en total omstrukturering av var man är och hur man ser på verkligheten, men känslan blir mer som flow. Utveckling är som olika övergångar, det tar aldrig slut. Och det perspektivet kan jag vila i.

Som många andra inom forskningen om vuxenutveckling talar Kristian Stålne om att många samhällsfrågor är komplexa i dag och skulle behöva fler som rör sig mot högre utvecklingsfaser.

– De tidigare stadierna räcker inte längre för att hantera förändringar och instabilitet. Enskilda individer kan inte lösa klimatkrisen. Men vi växer inte i ett vakuum, utan är beroende av varandra. Vi måste samverka och lösa problem tillsammans.

Ingenjör som brinner för vuxenutveckling

Utbildning: civilingenjör i teknisk fysik, tekn dr i byggmekanik.

Yrke: Lektor i byggt teknik vid Malmö universitet. Har bidragit till att utveckla teorier i vuxenutveckling, främst Model of Hierarchical Complexity. Medgrundare till ett europeiskt forskningsnätverk om vuxenutveckling.

Bok: "Vuxen men inte färdig. Vuxenutveckling – stadier av komplexitet och mening" (Fabricius resurs 2018).

Föredrag: Se och hör Kristian Stålne berätta om [Vad är vuxenutveckling](#) på UR play, inspelat under konferensen "Dare to develop everyone" (stiftelsen Ekskäret i april 2019).

Två teorier om vuxenutveckling som Kristian Stålne inspirerats av

Kristian Stålne pratar om följande stadier för vuxenutveckling, baserade på Susanne Cook-Greuters respektive Robert Kegans teorier.

Susanne Cook-Greuters teori

Opportunist: Värnar sin överlevnad, ser livet som en strid

Konformist: Värnar den sociala gemenskapen och ordningen

Expertorienterad: Värderar expertis och att ha rätt högre än gemenskap

Självbestämmande: Utvecklar individen i samklang med samhället

Självgranskande: Kliver ur och granskar system och sig själv

Strateg: Stöder system, människor och kulturer i deras transformationer

Robert Kegan's teori

1. Det impulsiva självet (ca 2–6 år)
2. Det behovscentrerade självet (ca 6 år–sena tonår)
3. Det socialiserade självet (sena tonår och framåt)
4. Det självförfattande självet